

Vlastní cestou

Píše se rok 1956 a pocházet z bohaté rodiny už dávno není plus, ale velké minus. Pro Václava je to už druhý cejch: On si přece tenhle původ nevybral. Propast, která ho dělila od vrstevníků, ho trápila. A teď ho ještě kvůli něčemu, co si nevybral a o co ani moc nestál, odstrčili úplně od všeho. Jakákoliv cesta k oficiálnímu uplatnění byla pro něj zavřená. Ale nakonec: Ať mu všichni vlezou na záda. Jeho teď ze všeho nejvíc zajímá Olga – ta vážná dívka z chudých poměrů, která toho ví o skutečném životě mnohem víc než on. A kromě toho, je už zkušená i ve věcech lásky mezi mužem a ženou. Ano, ta upracovaná dívka, která se doma musí tolik ohánět, a ještě si najde čas pro nějakou tu divadelní roli nebo návštěvu kultury. Maminka samozřejmě šílí, koho si to namluvil. No, to si bude muset zvyknout. A prý že až jim jednou Lucernu vrátí, nebude pro Václava Olga dost dobrá... Tak jednak, Lucernu jim nejspíš už nikdy nevrátí, a jednak, Lucerna pro Václava není až tak důležitá. Chce přece jít svou cestou. I kdyby jim ji vrátili, nechtěl by tam pracovat. Jeho táhne skutečný život, noční flámy, film. (Až později divadlo.) Půjde svou cestou.

První umělecké záchvěvy

V roce 1956 neměl Václav Havel co ztratit. Pro režim byl buržoazní pijavicí, které bylo potřeba ukázat, že je nepotřebné nic. Jistě, ani on tehdy nemohl otevřeně vystoupit proti režimu – to by byla holá sebevražda. Zároveň však, protože neusiloval o oficiální uznání, mu zůstala tvůrčí svoboda. Stal se zakládajícím členem umělecké skupiny Šestatřicátníci a poprvé na sebe upozornil kritikou oficiálně uznávaných prorežimních spisovatelů na jejich sjezdu.

Československá pitomá armáda

Jenomže pak nastal flámům konec. Je tady povinná vojenská služba v Československé lidové armádě. Lidové? Spíš pitomé. Vládla v ní hloupost nebo fanatismus a tvrdá socialistická výchova. Ještě že o tom Václav před odchodem na vojnu neměl ponětí, takže se ani nestihl bát. Teď je tady a žasne. Nebýt toho, že vojín je tu vždy jednou nohou ve velikém průseru a domů se pak nemusí podívat příštích mnoho let, je to tu vlastně zábava – jedno velké divadlo. Velitelé mají plnou hubu frází o sovětských soudruzích a o zlých imperialistech, kontrarevoluci a bdělosti na stráži komunismu a naplnění historického poslání proletariátu... Tak proč pro ně nenapsat divadelní hru? Václav se dává do psaní.

Hra, kterou Havel na vojně napsal, se tvářila jako vážná oslava socialistické armády, avšak ve skutečnosti byla tím, čemu se říká parodie nebo satira. Zpočátku si toho velitelé nevšimli. Hru zakázali, až když zjistili buržoazní původ autora. Tehdy jim došlo, že to s oslavou socialismu asi nemyslí úplně vážně.

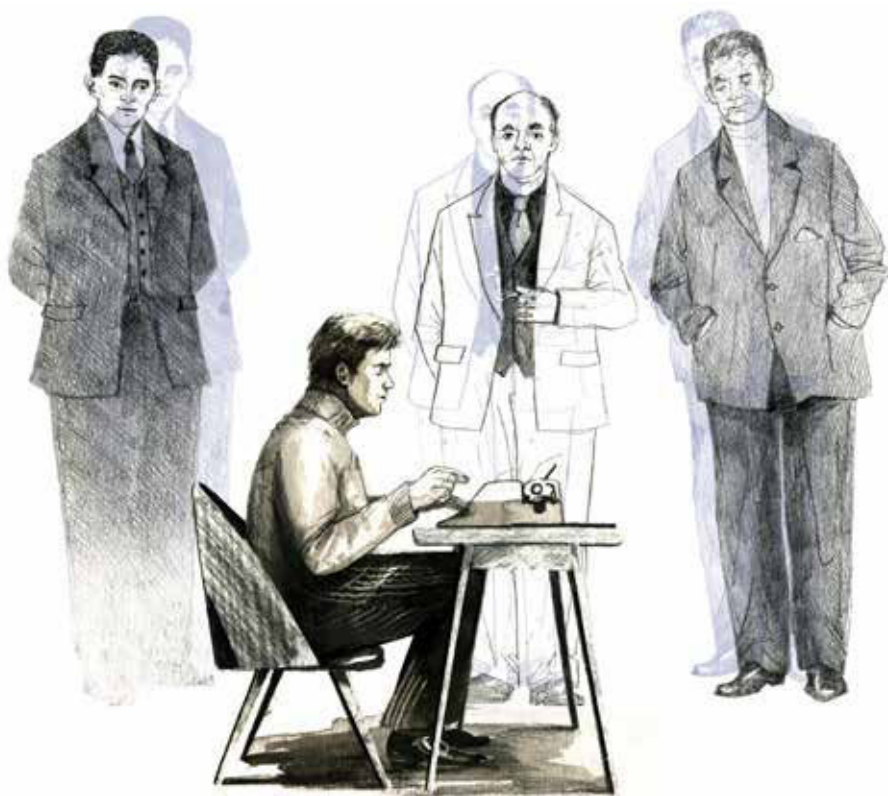
Smíchem proti hlouposti

Humorná satira byla jednou z mála zbraní, která porobeným Čechům, a zejména nezávislým umělcům zůstala. A vždycky v ní byli o krok napřed. Hloupým vládcům a služebníkům režimu totiž pravá podstata satiry většinou nedocházela.

Poslání nad okolnosti

Psaní divadelních her a kritických úvah se stalo Havlovým posláním. Vydal se tímto směrem, přestože ho k tomu nikdo z rodiny nevedl a přestože se mu do cesty stavěly dějinné okolnosti. Pokud si člověk tímto způsobem jde navzdory všemu za svým, svědčí to o tom, že je to jeho skutečné poslání.

Havel samozřejmě také četl světovou literaturu, fascinoval ho Franz Kafka, znal divadelní hry Eugena Ionesca nebo Samuela Becketta. Ze soudobých neoficiálních českých autorů četl Škvoreckého nebo Hrabala. Výhodou umění v těžkých dobách je, že člověku umožňuje odejít z neradostné reality, která jej obklopuje, do světa idejí. A právě v něm našel mladý Václav Havel svůj druhý domov. Režim ho mohl v nejrůznějších směrech omezovat, avšak jeho svobodný vnitřní svět mu vzít nemohl.

Pražské jaro bez iluzí

Šedesátá léta v Československu ve skutečnosti nebyla žádným vysněným obdobím svobody. Přístup k politické moci měla i nadále jediná politická strana: Komunistická strana Československa. Čím dál většího vlivu v ní však nabývali reformisté. Jejich cílem ovšem nebylo vrátit společnost ke svobodnému fungování z doby první republiky. Jejich cílem bylo konečně naplnit socialistické ideály. Věřili, že socialismus má sloužit člověku a vytvořit pro něj šťastnější budoucnost. Pokud však byla většina společnosti utlačovaná a lidé neměli možnost uplatnit své schopnosti, bylo to s oněmi ideály ve zjevném rozporu. Tento rozpor se reformisté snažili odstranit tím, že umožnili větší míru svobody slova a projevu. Konečně mohla veřejně zaznít i kritika společenských poměrů, ani státní hranice už nebyly neprodyšně zavřené. Reformisté věřili, že výhody socialismu oproti kapitalismu se ukážou ve svobodné soutěži a lidé si socialismus sami dobrovolně vyberou. Chvilí to vypadalo, že by to tak opravdu mohlo být.

